

JEDU

KOULUTUSKESKUS

Erityisen tuen opetus- ja ohjaussuunnitelma 2020–2022

Esimiesfoorumin käsittely 11.8.2020 ja 8.9.2020
Johtoryhmän hyväksyntä 29.9.2020

Johdanto	3
1. Erityinen tuki.....	4
1.1 Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot	5
1.2 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen	5
1.3 Päätös erityisestä tuesta	5
1.4 Erityisen tuen kirjaaminen henkilökohtaiseen osaamiseen kehittämissuunnitelmaan	5
1.5 Erityinen tuki käytännössä	6
1.5.1 Erityiset tukitoimet ja niiden sisältö Koulutuskeskus JEDUssa	6
1.5.2 Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja näyttö.....	7
1.5.3 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan urasuunnitelma	8
1.5.4 Erityisen tuen toimijat Koulutuskeskus JEDUssa	8
1.6 Erityisen tuen suunnitelman toteutumisen arviointi	10
2. Osaamisen arvioinnin mukauttaminen	10
2.1 Milloin voi mukauttaa	10
2.2 Mukauttaminen ja poikkeaminen.....	10
2.3 Mukauttamisprosessi.....	11
2.4 Mukauttamisen tarpeen arviointi	12
2.5 Päätös tutkinnon osan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta.....	12
2.6 Yksilöllisen arvioinnin suunnittelu	12
2.7 Osaamisen hankkiminen	13
2.8 Osaamisen osoittaminen	13
2.9 Tutkintotodistus tai todistus osaamisesta.....	13
3. Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.....	13
3.1 Päätös poikkeamisesta.....	13
3.2 Poikkeamisen merkitseminen todistukseen.....	13
4. Vaativa erityinen tuki	14

Johdanto

Koulutuskeskus JEDUn erityinen tuki sekä vaativa erityinen tuki rakentuvat teoreettisesti positiivisen pedagogiikan pohjalle. Positiivinen pedagogiikka pohjautuu positiiviseen psykologiaan, jossa tavoitteena on tuoda esiin myös ihmiselämän hyviä puolia ja korostaa, että psykologia on muutakin kuin heikkouksien ja ongelmien tutkimusta. Positiivisen psykologian ja positiivisen pedagogiikan keskeisiä taustavaikuttajia ovat Martin Seligman ja Barbara Fredrickson. Positiivisen psykologian tutkimus keskittyy yksilön myönteisiin voimavaroihin, ominaisuuksiin ja tunteisiin (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Perustarkoituksena on vallitsevien toiminta- ja ajatusmallien ohjaaminen ongelmakeskeisestä mallista ratkaisukeskeisyyteen ja myönteisyyteen (Seligman, Ernst, Gillham, Reivich & Linkins 2009). Positiivinen pedagogiikka teoreettisena viitekehyksenä mahdollistaa erilaiset ratkaisut erilaisissa erityisen tuen ympäristöissä Koulutuskeskus JEDUssa (perustutkinnot, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, VALMA, TELMA, vankilaopetus). Positiivisen pedagogiikan perustana JEDUssa ovat opiskelijan vahvuudet, joita esiin tuomalla ja vahvistamalla haasteet voitetaan. Vahvuudet voivat liittyä ammatilliseen osaamiseen, opiskeluvalmiuksiin tai muihin ominaisuuksiin. Tärkeää on myönteinen ilmapiiri, arvostava ja aito kohtaaminen ja onnistumisen elämykset. Sääntöjen ja kieltojen sijaan keskitytään voimavaroihin ja ratkaisukeskeisyyteen. Haasteita ei kielletä, mutta vahvuuksiin keskittymällä ongelmat voidaan voittaa.

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija hyötyy positiivisesta pedagogiikasta monin tavoin. Opiskelijalla on usein taustallaan monenlaisia elämän haasteita, toimintakyvyn rajoitteita, laaja-alaisia oppimisvaikeuksia tai kes-

kimääraista heikompi lähtötaso akateemisissa tai ammatillisissa taidoissa. Opettajan kiinnittäessä huomioita myönteisiin asioihin ongelmakeskeisen ajattelun sijaan, erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan henkinen hyvinvointi ja itsetunto vahvistuvat. Samalla opitaan elämänhallinta- ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistetaan opiskelijan sinnikkyyttä. Opiskelija oppii näkemään yhä enemmän hyvää ja mahdollisuuksia ympäristössään. Luottamuksen tunne, sisäinen yrittäjäys, omatoimisuus ja luovuus saavat mahdollisuuden kehittyä. Tämä varmistaa opiskelijan menestymistä opinnoissa ja tekee työelämään siirtymisestä sujuvampaa.

Positiivisesta pedagogiikasta ja hyvinvointitaidoista on hyötyä myös opettajalle ja työyhteisölle.

Ongelmalähtöisyyden sijaan opettajan keskittyessä positiivisen pedagogiikan toteuttamiseen, hän parantaa myös omaa työssäjaksamistaan sekä lisää oman elämänsä voimaa ja myönteisyyttä. Positiivinen pedagogiikka ei vaadi erityisiä menetelmiä. Se voi olla esimerkiksi opiskelijaa kunnioittavaa, arvostavaa sekä vahvuuksia korostavaa aitoa kohtaamista. Haastavistakin lähtökohdista ponnistava opiskelija voi menestyä, kunhan hän saa osakseen tukea, luottamusta ja välittämisen tunteita. Positiivinen pedagogiikka vahvistaa työyhteisön yhteisöllisyyttä, tuoden kaiken toiminnan keskiöön työn perustehtävän: opiskelijan oppimisen ja vahvistamisen. Yhteisöllisyys tukee myös erilaisuuden hyväksymistä ja jokaisen omien vahvuuksien löytymistä.

Seligman, M., Ernst, R., Gillham, J., Reivich, K. & Linkins, M. 2009 Positive education: positive psychology and classroom interventions. *Oxford Review of Education* 35 (3), 293–311.)

Seligman, E. P. & Csikszentmihalyi, M. 2000. Positive psychology: An introduction. *American Psychologist* 55 (1), 5–14.

1. Erityinen tuki

Koulutuskeskus JEDUn Erityisen tuen opetus- ja ohjaussuunnitelma perustuu ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (L531/2017) ja asetukseen (A673/2017), niiden siirtymäsäännöksiin sekä opetushallituksen ohjeeseen Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin, tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Erityisen tuen järjestelyt ovat yksilöllisiä ja ne suunnitellaan opiskelijan tarpeista lähtien.

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen niin ammatillisissa perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa kuin erikoisammattitutkinnoissa sekä valmentavassa koulutuksessa. Erityisen tuen lähtökohtana on opiskelijan pedagoginen tuen tarve, joka voi liittyä oppimisvaikeuteen, vammaan, sairauteen tai muuhun syyhyn. Tällöin opiskelija voi tarvita pitkäaikaista tai säännöllistä tukea

saavuttaakseen tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet. Mikäli opiskelija on vain tilapäisesti tuen tai ohjauksen tarpeessa, ei tätä toimintaa katsota erityiseksi tueksi.

Erityisen tuen tavoitteena on tarjota yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet ja tasa-arvoiset elämisen mahdollisuudet kaikille nuorille ja aikuisille. Oppimisen tukemisessa hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä ja kokonaiskuntoutuksellista otetta. Kokonaiskuntoutuksellisella otteella tarkoitetaan opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemista opintojen aikana. Erityisen tuen toteuttamisessa toimitaan Opetushallituksen antamien tutkintojen perusteiden ja määräysten, Koulutuskeskus JEDUn tutkintokohtaisten toteuttamissuunnitelmien sekä erityistä tukea koskevan lainsäädännön ja ohjeiden mukaisesti (laki ammatillisesta koulutuksesta, asetus ammatillisesta koulutuksesta, erityisopetus ammatillisessa koulutuksessa, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki).

Koulutuskeskus JEDUn Erityisen tuen *prosessikaavio*:

Kuva 1. Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa, Opetushallitus.

1.1 Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa on mahdollista tarjota opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tutkintokoulutuksen tavoitteet. Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot eivät ole erityistä tukea, mutta niiden avulla opiskelijan on mahdollista edetä opinnoissaan ilman erityistä tukea. Toisaalta näiden opintojen avulla saadaan lisätietoa ja kartoitusta, mikäli opiskelija tarvitsee erityistä tukea. Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen avulla opiskelija voi esimerkiksi parantaa opiskelutaitojaan, suomen kielen osaamistaan, matemaattisia taitojaan, tietoteknistä osaamistaan tai ammatillisia valmiuksiaan sekä työelämätaitojaan. Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot suunnitellaan aina yksilöllisesti opiskelijan osaamisen kehittämistarpeen mukaan ja dokumentoidaan osaksi opiskelijan HOKSia (HOKS, kohta 9). Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tarvetta kartoitetaan osana hakeutumisvaihetta. Linkki: [Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot JEDUssa](#).

1.2 Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen

Opiskelijan erityisen tuen tarve voi tulla esille jo ennen opiskelijaksi valitsemista, esimerkiksi opiskelijan hakemuksesta (harkintaan perustuva haku tai jatkuva haku) tai nivelvaiheen yhteistyöstä. Opiskelija voi tuoda mukanaan esimerkiksi perusopetuksen aikaisen henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) tai lääkärin, psykologin tai erityisopettajan lausunnon, josta käy ilmi mahdollinen erityisen tuen tarve. Erityisen tuen päätöstä ei kuitenkaan tehdä suoraan asiantuntijan lausunnon perusteella, vaan yhdessä opiskelijan, opettajan, erityisopettajan ja alle 18-vuotiaan opiskelijan kohdalla tämän huoltajan tai laillisen edustajan kanssa arvioidaan, millaista tukea opiskelija mahdollisesti tarvitsee opinnoissaan. Huoltajan kuuleminen tulee olla jälkeenpäin todennettavissa ja se kirjataan HOKSiin päivitystapahumana.

Erityisen tuen tarvetta voidaan arvioida koulutuksen alussa erilaisilla menetelmillä. Oppimisvalmiuksia, matematiikan valmiuksia tai esimerkiksi mahdollisia lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia voidaan arvioida ja selvittää erilaisilla seuloilla ja kartoituksilla. Mahdollisuus osallistua kartoituksiin on kaikilla aloitavilla perustutkinto-opiskelijoilla. Ammatti- ja erikoisammattitutkinto-opiskelija sekä monimuoto-perustutkinto-opiskelija voi suorittaa kartoituksia tarvittaessa. Mahdollisesta tuen tarpeesta keskustellaan myös osana henkilökohtaistamista, *esimerkiksi* laadittaessa henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS). Erityisen tuen tarve voi tulla esille myös myöhemmin opintojen aikana, jos opinnot eivät etene odotetusti tai jostakin muusta yksilöllisestä syystä. Silloin opiskelijan kanssa arvioidaan, mikä oppimista hidastaa, ja voidaanko opiskelijan opintojen etenemiseen vaikuttaa erityisen tuen avulla. Opettajien, erityisopettajien, opinto-ohjaajien ja opiskelu-huollon välinen yhteistyö on tärkeää tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden tunnistamiseksi. Linkki: [Opiskelijan osaamistarpeen tunnistaminen](#)

1.3 Päätös erityisestä tuesta

Koulutuksen järjestäjä (koulutuspäällikkö tai koulutusjohtaja) päättää opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta (ks kohta 1.5.4 Erityisen tuen toimijat Koulutuskeskus JEDUssa). Erityisen tuen tarve määritellään jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Ennen päätöksen tekemistä tulee opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa kuulla. Kuulemisessa käydään läpi, miksi opiskelija tarvitsee erityistä tukea ja mikä erityisen tuen merkitys on osana ammatillista koulutusta. Päätös erityisestä tuesta on salassa pidettävä. Päätöksen liitteeksi laitetaan ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Erityisen tuen päätös on hallinnollinen asiakirja, josta on mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus aluehallintavirastoon. Koulutuksen järjestäjän tulee purkaa päätös erityisestä tuesta, jos opiskelija ei opintojen edetessä enää tarvitse erityistä tukea.

Koulutuskeskus JEDUssa opiskelijoihin liittyvät asiakirjat:

- Opiskelijoiden henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma (paperiset) tulee säilyttää lukollisessa kaapissa tietosuojan vuoksi. Opettajat säilyttävät nämä itsellään siihen saakka, kunnes opiskelija valmistuu. Sen jälkeen ne arkistoidaan vuosittain aakkosittain sen yksikön arkistoon, josta on valmistunut. Säilytysaika on 10 v. Ensimmäinen ja viimeinen (HOKS) arkistoidaan, poikkeus: jos HOKSiin on tullut merkittävä muutos opiskelujen aikana, siitä tehty dokumentaatio tallennetaan myös.
- Koulutusjohtaja ja/tai päällikkö tekee viranhaltijapäätöksen, jonka perusteella erityisopetuksen henkilö kokoa suunnitelman. Toimitetaan yksiköiden pääarkistoon säilytettäväksi kerran vuodessa, arkistointi järjestetyssä mapissa aakkosittain vuosittain. (Valmistunut ryhmä).
- Toimipisteen koulutusjohtaja ja -päällikkö päättävät toimipisteittäin säilytyspaikat.
- Viranhaltijapäätöksen ja erityisen tuen suunnitelman toimittaa opiskelijalle ja alle 18-vuotiaan huoltajalle toimipisteen opintos sihteeri.

1.4 Erityisen tuen kirjaaminen henkilökohtaiseen osaamiseen kehittämissuunnitelmaan

Vastuuopettaja suunnittelee yhdessä erityisopettajan ja/tai opinto-ohjaajan ja/tai kuraattorin sekä opiskelijan kanssa, kuinka opiskelija kehittää osaamistaan. Osana henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadintaa ja päivittämistä koulutuksen järjestäjä selvittää opiskelijan mahdollisen tarpeen erityiseen tukeen tai opiskeluvalmiuksia tukeviin opintoihin. Samalla sovitaan tarvittavista tukitoimista osaamisen hankkimisen ja osoittamisen aikana. Sovitut tukitoimet kirjataan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjataan lyhyesti kuvaus erityisen tuen tarpeesta (esim. "kirjallinen tuottaminen on hankalaa"). HOKSiin kirjataan myös sovitut pedagogiset tukitoimet sekä tarvittavat opetus- ja opiskelujärjestelyt. Henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan *ei kirjata* opiskelijan diagnoosia tai muita salassa pidettäviä asioita. Opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjataan myös mahdollinen osaamisen arvioinnin mu-

kauttaminen ja/tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen. Päätöksen erityisestä tuesta, mukauttamisesta tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta tekee koulu- tusjohtaja tai koulutus päällikkö. Jos osaamisen arviointia mukautetaan, kirjataan yksilölliset arviointikriteerit opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Yksilölliset arviointikriteerit laatii mukautetun tutkinnon osan tai osa-alueen opettaja yhdessä opiskelijan kanssa. Malli yksilöllisistä arviointikriteereistä löytyy Osaamisen arvioinnin mukauttamisen oppaasta. Linkki: https://blogit.gradia.fi/parasta_osaamista/wp-content/uploads/sites/20/2018/11/Arviointiopas_opettajalle_mukauttaminen.pdf

1.5 Erityinen tuki käytännössä

Vastuupettaja yhdessä erityisopettajan ja tarvittaessa muiden ohjaukseen osallistuvien tahojen kanssa suunnittelee erityisen tuen muodot opiskelijan valmiuksien, tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Opiskelijoiden oppimisen haasteet ovat yksilöllisiä, myös tukimuodot ovat yksilöllisiä. Erityinen tuki suunnitellaan yhdessä opiskelijan kanssa, alaikäisen opiskelijan kohdalla myös huoltaja ja/tai laillinen edustaja on mukana tukitoimien suunnittelussa. Vaativan erityisen tuen suunnitelmaa laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä palveluohjaajien ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden kanssa.

1.5.1 Erityiset tukitoimet ja niiden sisältö Koulutuskeskus JEDUssa

Suunnitelmallisella pedagogisella tuella tarkoitetaan erilaisia *pedagogisia* ratkaisuja. Tällaisia ovat esimerkiksi opetus- ja ohjausmenetelmät, oppimateriaali, työskentelyyn käytettävä aika, apuvälineet, oppimis-

ympäristöön liittyvä tuki sekä arviointi. Henkilökohtaisen ja pienryhmäohjauksen tarkoituksena on tukea opiskelijaa suorittamaan opintoja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Eri toimipisteillä / koulutusaloilla on erilaisia käytänteitä erityisen tuen toteuttamiseen. Oppimispajoissa opiskelija voi erityisen tuen avulla edetä opinnoissaan. Lisäksi oppimispajoissa voi tarvittaessa ohjata ns. normiopiskelijää suorittamaan puuttuvia opintoja.

- pedagogiset tukitoimet
 - yksilölliset pedagogiset järjestelyt
 - erityinen tuki ja ohjaus
 - yksilöllinen työjärjestys
 - opiskelijalle sopivat oppimisympäristöt, esim. rauhallinen opiskelupaikka
 - käytännönläheinen ja työvaltainen oppiminen
 - opiskelijan valmiuksien ja tavoitteiden mukaan etenevä opiskelu
 - ammatin kannalta keskeiseen osaamiseen keskittyminen
 - oppimista tukevat apuvälineet, esim. äänikirjat, kuvat ja videot
 - selkeä oppimateriaali
- opetus- ja opiskelujärjestelyt
 - muistiinpanojen valokuvaaminen tai antaminen opiskelijalle
 - opiskeltavan asian jakaminen pienempiin osiin
 - esteettömät ja oppimista edistävät tilaratkaisut, tilojen ja toimintojen selkeä rakenne
 - virikkeitä tarjoava ja turvallinen työskentely-ympäristö
 - asiantunteva henkilöstö, joka on aktiivisesti läsnä ja toimii opiskelija-lähtöisesti

- yksilölliset osaamistavoitteet
- henkilökohtainen ohjaus ja avustaminen oppimistilanteissa
- yksilölliset, omien tavoitteiden mukaiset opiskelumateriaalit, oppimisympäristöt ja opiskelutilanteet
- tietotekniset apuvälineet ja opiskeluohjelmat
- selkokielisyys, kuvat ja symbolit
- tulkintapalvelut
- kommunikoinnin apuvälineet
- ryhmäytyminen ja vertaistuki
- pienryhmäohjaus
- yksilöohjaus
- yksilöllinen tila, aika ja ohjaus
- ohjaus- ja avustajapalvelut
- tuki- ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen
- oikeus tarvittaessa oppilaitoksen hankkimiin erityisiin apuvälineisiin. *Henkilökohtainen apuväline voidaan myöntää kuntouttavan terapeutin, psykologin tai lääkärin suosituksesta. Asiantuntijalausunnossa tulee ilmetä, miten apuväline tukee opetukseen osallistumista. Oppimisen apuvälineitä voidaan hyödyntää myös työelämässä oppimisessa.*

Oppimispaja eri toimipisteissä

- tuki- ja ohjauspalvelut

Koulutuskeskus JEDUn **Opiskelun hyvinvointisuunnitelma** tukee osaltaan erityisen tuen opiskelijan ohjausta. JEDUssa on nimetty monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Sen muodostavat toimipisteiden edustajat ja sidosryhmien edustajat. Ohjausryhmän tehtävänä on opiskeluhoollon yleinen suunnittelu, kehittäminen, ohjaus ja arviointi. Opiskeluhoollon ohjausryhmässä ei käsitellä yksittäisten opiskelijoiden asioita. Jokaisessa JEDUn toimipisteessä on **monialainen opiskeluhoolloryhmä**, jonka tehtävänä on toimipistekohtainen opiskeluhoollon suunnittelu, kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi. Suunnittelu- ja kehittämistyössä ryhmän on kuultava opiskelijoita. Ryhmän kokoontuminen ja koollekutsuminen päätetään toimipiste kohtaisesti. Ryhmän kokoonpano vaihtelee toimipisteittäin. Siihen voivat kuulua esim. koulutusjohtaja tai -päällikkö, kuraattori, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, erityisopettaja, sosiaalityöntekijä, psykologi ja asuntolanohtaja. Tarvittaessa ryhmän tapaisiin kutsutaan ulkopuolisia asiantuntijoita. **Monialainen asiantuntijaryhmä** (yksilökohtainen opiskeluhoollon) käsittelee yksittäisen opiskelijan ohjaukseen liittyviä asioita.

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon ja erityisoppilaitosten ylläpitäjien järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Monialaisen asiantuntijaryhmän muodostaa tilannekohtaisesti koottu ryhmä, johon voi kuulua opiskelija, huoltaja tai laillinen edustaja, koulutusjohtaja tai -päällikkö, opettaja ja kuraattori. Lisäksi ryhmään voi osallistua terveydenhoitaja, psykologi, opinto-ohjaaja, vastuupettaja tai muu opiskelijan kannalta keskeinen opettaja tai opiskelijan

nimeämä henkilö. Opiskelijalta ja huoltajalta tulee olla kirjallinen suostumus ryhmän kokoontumiseen ja ryhmän muodostumiseen. Linkki: JEDUn hyvinvointisuunnitelma.

Tärkeitä yhteistyötahoja ovat opiskelijaterveydenhuolto, paikallinen mielenterveystoimisto, opiskelijan toimeentuloon liittyvät tahot, eri oppilaitosten opinto-ohjaajat ja kunnan etsivä nuorisotyö sekä A-kliinika. Lisäksi toimipisteet toimivat tiiviissä yhteistyössä oman alueensa työ- ja elinkeinoelämän kanssa myös erityisen tuen opiskelijoiden asioissa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä myös opiskelijan kotikunnan viranomaisten kanssa, esim. sosiaalitoimen, vammaispalvelun ja opetustoimen kanssa.

Kunnan sosiaali- ja terveystoimi on velvollinen järjestämään vammaispalvelun kautta tarvittaessa opiskelijan tarvitsemat tukipalvelut (esim. kuulovammaiselle opiskelijalle tulkkipalvelua, henkilökohtainen avustaja sitä tarvitsevalle tai kuljetuspalveluita). Kelan kautta opiskelijalle järjestetään tarvittavaa kuntoutusta. Kuntoutusta toteuttavat terapeutit ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita.

- Opiskelija-asumiseen liittyvät tukitoimet

Kaikissa asuntoloissa on tavoitteena tarjota opiskelijoille viihtyisä, opiskelua tukeva, turvallinen ja osittain valvottu asuinympäristö. Asuntolaohjaaja on asuntolassa opiskelijan tukena ja vapaa-ajan ohjaajana. Asuntolaohjaaja neuvoo ja opastaa arjen asioissa ja tukee elämänhallintaan liittyvissä tilanteissa. Hän vastaa asuntolakäytänteistä ja tukitoimista yhteistyössä opetushenkilöstön ja muun yhteistyöverkoston kanssa. (JEDUn Järjestyssäännöt)

1.5.2 Työpaikalla tapahtuva oppiminen ja näyttö

Ennen työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja näyttöä vastuupettaja tai työpaikalla tapahtuvaa oppimista ohjaava opettaja keskustele opiskelijan kanssa tämän valmiuksista ja osaamisesta. Tarvittaessa keskusteluun osallistuu muita toimijoita, kuten ohjaaja, opinto-ohjaaja tai muu sovittu vastuuhenkilö. Ohjauskeskustelussa käydään läpi tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset / tutkinnon osan osaamistavoitteet sekä suunnitellaan, mitä osaamista opiskelija hankkii työpaikalla ja mikä / millainen työpaikka voisi tulla kysymykseen. Lisäksi kartoitetaan opiskelijan **valmiuksia** lähteä työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja **valmiutta** hankkia työpaikka, sekä opiskelijan mahdollisesti tarvitsemat tukitoimet työpaikalla tapahtuvan oppimisen ajaksi ja näyttöön. Opiskelijan valmiuksia ja osaamisen arviointia voidaan havainnoida ja selvittää oppitunneilla, käytännön työtehtävien yhteydessä sekä keskustelemalla opiskelijan kanssa, esim. onko opiskelija valmis lähtemään oppilaitoksen ulkopuolelle aitoihin työpaikkoihin vai toteutetaanko työpaikalla tapahtuva oppiminen oppilaitoksen sisäisissä oppimisympäristöissä (ravintolat, kiinteistöhuolto jne.).

Jos arvioidaan, että tutkintotavoitteisessa koulutuksessa opiskelija ei saavuta tyydyttävä 1-tason ammattitai-

tovaatimuksia, voidaan tutkinnon osan osaamistavoitteita mukauttaa. Ennen tutkinnon osan mukauttamista tarkistetaan kyseisen tutkinnon osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmasta, onko mukauttaminen mahdollista (kts. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat). Näyttö suunnitellaan ottaen huomioon yksilölliset arviointikriteerit, jotka laaditaan ennen näyttöä. Opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle ja/tai lailliselle edustajalle tiedotetaan, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen. Mukauttamisesta tehdään viranhaltijapäätös.

Ohjaava opettaja kirjaa työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja näyttöihin liittyvät tukitoimet sekä tutkintotavoitteisessa koulutuksessa ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden mukauttamisen opiskelijan HOKSiin. Tukitoimet ja mukauttaminen huomioidaan myös opinnoissa työpaikalla tapahtuvan oppimisen jälkeen sekä uusien työpaikalla tapahtuvan oppimisen, näyttöjen ja työllistymisen suunnittelussa.

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana. On tärkeää sopia työpaikkaohjaajan kanssa opiskelijan tarvitsemista tukitoimista. Tukitoimet voivat olla samoja kuin opilaitoksessa tapahtuvassa oppimisessa. Tarvittaessa opettajalle tai ohjaajalle varataan enemmän ohjausaikaa työpaikalla tai opiskelijan tukena voi toimia muuta ohjaavaa henkilöstöä. Jos ennen näyttöä tai näytön aikana huomataan, että opiskelijalla on mahdollista saavuttaa T1-tason osaaminen, näyttö puretaan viranhaltijapäätöksellä.

Ohjauksen tuen keinoja löytyy esim. TOKKA-korteista: <http://ammatinvalinta.fi/wp-content/uploads/2015/10/hojks-kortisto.pdf>

Vinkkilista työpaikkaohjaajalle: https://ohjaan.fi/wp-content/uploads/2018/09/Vinkkilista_erityinentuki.pdf

Vinkkejä työpaikkaohjaajalle erityiseen tukeen: <https://moodle.amk.fi/mod/url/view.php?id=18542>

Osaamisen osoittamisen (näytön) aikana tukikeinoja ovat esimerkiksi:

- sopivan näyttöympäristön valinta
- osaamisen arvioinnin jakaminen useampaan osaan ja opiskelijalle sopiviin kokonaisuuksiin
- riittävä tuki näyttöön valmistautumisessa, näytön suunnittelussa sekä itse näyttötilanteessa ja itsearvioinnissa
- sekä näyttöä kohtuuttomasti jännittävälle tuttu työpaikkaohjaaja tai tukihenkilö jännittävän tilanteen käsittelyyn.

Näytössä tukitoimet voivat liittyä esimerkiksi sopivan näyttöympäristön valintaan, tukeen näytön suunnittelussa ja itsearvioinnissa. Joku saattaa jännittää näyttöä

kohtuuttomasti ja silloin tuttu työpaikkaohjaaja tai tukihenkilö voi ohjata jännittävän tilanteen käsittelyssä.

Erityisen tuen asiantuntija koordinoi ja suunnittelee opiskelijan yksilölliset tukitoimet, mutta on tärkeää, että kaikki opettajat ja ohjaajat sitoutuvat opiskelijan kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

1.5.3 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan urasuunnitelma

Ammatillisen koulutuksen päämäärä on opiskelijan työllistyminen tai siirtyminen jatko-opintoihin. Opiskelijan vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden ja osaamisen tunnistaminen vahvistaa opiskelun merkityksellisyyttä ja työelämäorientaatiota. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan urapolun suunnittelu alkaa opintojen alussa HOKSin ja erityisen tuen suunnitelman laatimisen yhteydessä. Tavoitteena on tukea opiskelijan elämänhallintataitoja, itsenäistymistä ja työllistymistä. Lisäksi vahvistetaan orientoitumista työnhakuun ja muihin työllistymisvaihtoehtoihin. Opiskelija voi myös valmistumisen jälkeen halutesaan saada tukea ja ohjausta työllistymiseen tai jatko-opintoihin liittyvissä asioissa. Vaativan erityisen tuen opiskelijan koulutuksen jälkeisessä urasuunnittelua tehdään yhteistyössä kuntien palveluohjaajien, työkeskusten ym. kanssa. JEDU Toimintamalli erityisen tuen opiskelijan työllistymiseen ja jatko-opintoihin

1.5.4 Erityisen tuen toimijat Koulutuskeskus JEDUssa

Erityisen tuen ryhmä (Koulutuskeskus JEDU)

- erityisen tuen ryhmää johtaa johtoryhmän nimeämä henkilö
- kokoonkutsujana toimii erityisen tuen ryhmän puheenjohtaja
- jäsenenä erityisopettaja jokaisesta toimipisteestä
- kehittää erityistä tukea ja seuraa sen toteutumista koulutuskuntayhtymän tasolla
- päättää / suosittaa erityisen tuen toimintatavoista ja tekee esityksiä erityisen tuen toteuttamisesta johtoryhmälle

Erityisen tuen koordinaattori (2 päivää/viikko)

- vastaa ja kehittää kokonaisvaltaisesti erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen prosessia ja toimintamallin jalkauttaminen
- toiminnan seuranta ja arviointi
- toimii yhteyshenkilönä erityisen tuen toimijoiden välillä
- verkostoituminen valtakunnan ja alueen toimijoiden sekä erityisammattioppilaitosten kanssa
- tiedottaa erityisen tuen toimijoita ajankohtaisista asioista
- suunnittelee ja koordinoi vuosittaisen erityisen tuen teemapäivän
- raportoi erityisen tuen prosessista vuosittain
- jalkautuminen eri toimipisteisiin
- toimia tukena erityisopettajille
- valitaan määrääjäksi

Erityisopettaja

- kartoittaa yhdessä vastuuopettajien kanssa oman koulutusalan erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat
- vastaa vastuuopettajan kanssa erityisen tuen suunnitelman laatimisesta ennen sen viemistä koulutusjohtajan tai koulutuspäällikön päätettäväksi ja on mukana tekemässä niihin tarvittavia tarkennuksia (päivittäminen) yhdessä vastuuopettajan kanssa
- on mukana oman alansa erityisen tuen palvelujen kehittämisessä
- on mukana pohtimassa opiskelijoiden erityiseen tukeen liittyviä asioita ja käytänteitä (esim. opiskelun tuki, työpaikalla tapahtuva oppiminen, mukauttaminen)
- koordinoi ja toteuttaa lähtötasokartoitukset yhdessä aineenopettajien kanssa toimipisteen käytänteiden mukaisesti
- konsultoi vastuuopettajaa opiskelijan tarvitsemasta tuesta
- osallistuu koulutuksen järjestäjän erityisen tuen toimintaan
- voi toimia erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tukena opinnoissa
- toimii jäsenenä oppilaitoskohtaisessa opiskeluhoitoryhmässä

Vastuuopettaja

- vastaa opiskelijan HOKSaamisesta ja sitä kautta opiskelijan erityisen tuen prosessin aloittamisesta ja tekee yhteistyötä huoltajien kanssa
- laatii ja päivittää yhdessä erityisopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa opiskelijoidensa erityisen tuen suunnitelmat

- huolehtii yhdessä erityisopettajan kanssa erityisen tuen suunnitelman koulutusjohtajalle/koulutuspäällikölle hyväksyttäväksi
- tiedottaa opiskelijan tuen tarpeesta muille opettajille ja vankilaopetuksessa esim. työtoiminnassa työjohtajille ja muille asianosaisille henkilöille
- seuraa ja arvioi Wilmassa erityisen tuen toteutumista ja tekee tarvittavat kirjaukset jaksoittain, kuitenkin vähintään neljä kertaa vuodessa
- tekee yhteistyötä erityisen tuen suunnitelman toteuttamisessa sekä seurannassa ja arvioinnissa opettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa omien opiskelijoidensa osalta
- motivaatiotestin toteuttaminen opintojen alussa (Motivaatiotesti)
- Oppimisvaikeuksien tunnistuslista

Aineenopettaja, ammatillinen opettaja:

- antaa ensisijaisesti tukea erityisen tuen opiskelijalle
- keskustelee huomioistaan vastuuopettajan kanssa mahdollisista tukea tarvitsevista opiskelijoista
- ohjaa opiskelijan tarvittaessa lisätuen piiriin (pienryhmät, Oppimispaja, alan omat tukimuodot)
- käynnistää mukauttamisprosessin yhteistyössä erityisopettajan, opiskelijan ja alaikäisen opiskelijan kohdalla tämän huoltajan tai laillisen edustajan kanssa
- täyttää oman tutkinnon osan/osa-alueen/teeman osalta mukautustiedot Wilmaan
- kirjaa tarvittaessa oman tutkinnon osan/osa-alueen/teeman osalta erityisen tuen tietoja Wilmaan
- suunnittelee ja toteuttaa lähtötasokartoitukset (äi, en, ru, ma) yhteistyössä erityisopettajan kanssa huomioiden toimipistekohtaiset käytänteet

Ohjaaja

- tukee opiskelijaa tarpeen mukaan ammatillisissa tai yhteisten tutkinnon osien opinnoissa erityisen tuen suunnitelman mukaisesti
- ohjaa opiskelijaa yhteistyössä opettajan kanssa
- toimii opiskelijan ohjaajana ja tukena erilaisissa arkielämän taidoissa
- tekee tiivistä yhteistyötä muiden erityisen tuen toimijoiden kanssa opiskelijan asioissa

Koulutusjohtaja, koulutuspäällikkö

- vastaa erityisen tuen resurssien käytöstä omalla koulutuslallaan tehden yhteistyötä erityisopettajan, vastuuopettajien ja muiden opettajien kanssa
- vastaa yhteistyössä erityisopettajan ja vastuuopettajan kanssa tietojen tallentamisesta ja raportoinnista (esim. Koski)
- seuraa osaltaan erityisen tuen toteutumista
- hyväksyy/hylkää erityisen tuen päätökset ja mukauttamispäätökset sekä mahdollisen erityisen tuen tai mukauttamisen purkamisen

Opinto-ohjaaja

- vastaa nivelvaiheen yhteistyöstä lähettävän oppilaitoksen kanssa (siirtotiedot) ja huolehtii tiedon siirtymisestä asianomaisille opettajille
- vastaa osaltaan erityisen tuen opiskelijan tukemisesta ja ohjauksesta opinto- ja urasuunnittelussa niin, että opiskelija saa riittävästi tarvitsemaansa tukea

Kuraattori

- on mukana tukemassa erityisen tuen opiskelijan opintopolkua erityisen tuen suunnitelman mukaisesti
- ohjaa tarvittaessa muihin palveluihin ja toimii yhteishenkilönä muihin ohjaustoimijoihin

Psykologi

- on apuna oppimisvaikeuksien kartoittamisessa ja opiskelijoiden tukitoimien pohtimisessa
- ohjaa tarvittaessa muihin palveluihin

1.6 Erityisen tuen suunnitelman toteutumisen arviointi

Opiskelijan saamaa erityistä tukea ja sen vaikuttavuutta arvioidaan suunnitelmallisesti ja aina henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa päivitettäessä. Opiskelijan ja tukitoimiin osallistuneiden kanssa pohditaan, onko opiskelijan saama tuki vastannut opiskelijan tarpeita. Yhteisen arvioinnin perusteella päätetään, jatketaanko samoja tukitoimia vai muutetaanko niitä vastaamaan paremmin opiskelijan tarpeita. Opintojen aikana havainnoidaan opiskelijan edistymistä ja arvioidaan tukitoimien riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta.

2. Osaamisen arvioinnin mukauttaminen

Erityisen tuen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. Koulutuksen järjestäjän tulee pedagogisin

järjestelyin sekä erityisen tuen ja ohjauksen avulla tukea opiskelijaa saavuttamaan tutkinnon perusteiden mukainen osaaminen. Opiskelijalle annettu riittävä aika osaamisen hankkimiseen ja hänelle soveltuvat osaamisen hankkimisen tavat mahdollistavat usein tutkinnon perusteissa edellytetyn keskeisen osaamisen saavuttamisen. Jos erityistä tukea tarvitseva opiskelija ei pedagogisista järjestelyistä ja tiivistä tuesta huolimatta pysty saavuttamaan tutkinnon ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden tyydyttävän T1-tason mukaista osaamista, voidaan osaamisen arviointia mukauttaa (laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Arviointia voidaan mukauttaa vain niiltä osin, kuin se on opiskelijan valmiudet ja tavoitteet huomioon ottaen välttämätöntä. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) sekä Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) poikkeavat mukauttamisen osalta. Mukauttamisen prosessi

Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle *yksilöllinen* osaamisen arviointi. Mukauttaminen ei vaikuta tutkinnon osan osaamispistemääriin, vaikka tavoitteita muutetaan. Opiskeluun käytetään ehkä enemmän aikaa ja voimavaroja, ja oppimisen tavoitteet ovat yksilölliset. Osaamisen arvioinnin mukauttamisen opas: https://blogit.gradia.fi/parasta_osaamista/wp-content/uploads/sites/20/2018/11/Arviointiopas_opettajalle_mukauttaminen.pdf

2.1 Milloin voi mukauttaa

Ammatillisissa perustutkinnoissa osaamisen arviointia voidaan mukauttaa niiltä osin kuin se on ammatillisesta koulutuksessa annetussa laissa ja asteuksessa tai tutkinnon perusteissa mahdollista (huom. sosiaali- ja terveysalan tutkinnot, logistiikan alat sekä maa-rakennusala). Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa osaamisen arviointia ei voi mukauttaa. Valmentavissa koulutuksissa (VALMA ja TELMA) osaamisen arviointia ei voi mukauttaa, sillä niissä tavoitteet ovat lähtökohteisesti yksilöllisiä eikä koulutuksen perusteissa vaadita tiettyä osaamistasoa. Osaamisen arvioinnin mukauttaminen edellyttää aina, että opiskelijalla on päätös erityisestä tuesta.

Tutkinnon perusteissa voidaan määrätä, milloin tutkinnon osan osaamisen arviointia ei voida mukauttaa. Jos näiltä osin tehdään mukauttaminen, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta, vaan hänelle annetaan todistus osaamisesta. Toistaiseksi tällaisia määräyksiä on vain muutamissa tutkinnon perusteissa, kuten sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteissa.

2.2 Mukauttaminen ja poikkeaminen

Säädökset L531/2017 64§,67§ ja VNA673/2017 11§

Mukauttaminen

Osaamisen arvioinnin **mukauttaminen** on yksi erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen muoto. Osaamisen

arvioinnin mukauttaminen edellyttää hallintopäätöksen tekemistä, ja alaikäisen opiskelijan huoltajaa tulee kuulla (oikaisuvaatimuksen mahdollisuus). Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Mukauttaminen koskee osaamisen arvioinnin laadullista mukauttamista.

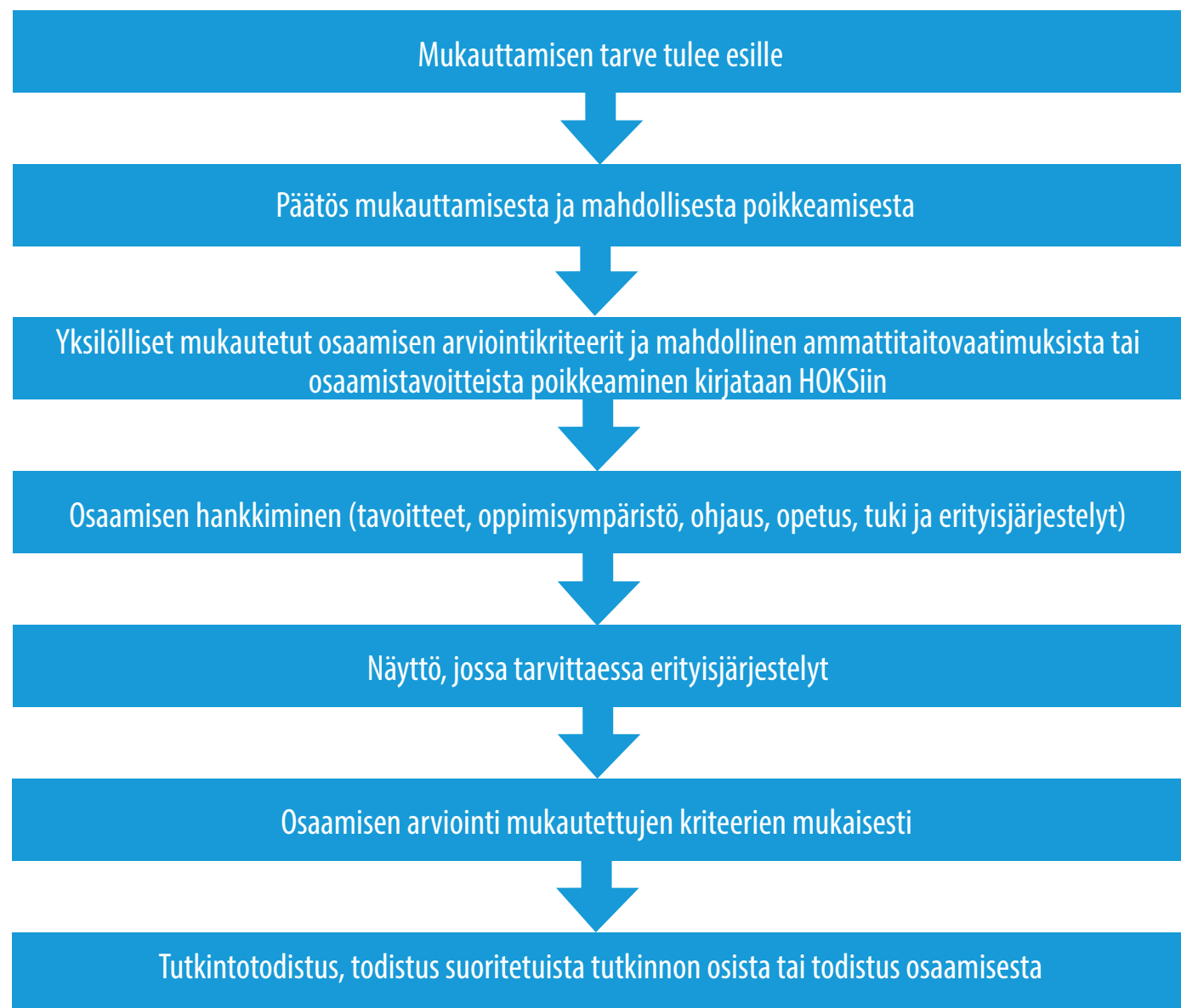
Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. Mukauttamisessa opiskelijalle laaditaan oma yksilöllistetty arviointikriteeristö ja opiskelijalle kirjataan myös sanallinen arviointi.

Poikkeaminen

Jos jokin *ammattitaitovaatimus* tai osaamistavoite on opiskelijalle *kohtuuton*, eikä hän pysty sitä aiemman koulutustaustan, vamman tai sairauden vuoksi saavuttamaan, tulee tämän ammattitaitovaatimuksen tai osaamistavoitteen kohdalla tehdä hallinnollinen päätös tutkinnon perusteista **poikkeamisesta**. Tutkinnon osan sisällä voidaan poiketa ammattitaitovaatimuksista, mutta koko tutkinnon osasta ei voi poiketa. Tutkinnon perusteissa voidaan määrätä, missä kohtaa ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista ei voida poiketa tai miten tutkinnon osan osaamisen arviointia ei voida mukauttaa. Jos näiltä osin tehdään poikkeaminen tai mukauttaminen, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta, vaan todistuksen osaamisesta. Toistaiseksi tällaisia määräyksiä on vain muutamassa tutkinnon perusteissa, kuten sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon perusteissa.

2.3 Mukauttamisprosessi

Mukauttamis- ja poikkeamisprosessin pääperiaatteet:

Kuva 2. Mukauttamisprosessi, Opetushallitus.)

2.4 Mukauttamisen tarpeen arviointi

Mukauttamisen tarve arvioidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Joissain tilanteissa mukauttamisen tarpeen arviointi voi olla ajankohtaista heti opintojen alkaessa. Osaamisen hankkimisen aikana havainnoidaan opiskelijan edistymistä ja arvioidaan tukitoimien riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Jos opiskelun aikana havaitaan, että opiskelija ei saavuta vaadittuja ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita vähintään tyydyttävän 1-tason mukaisesti, aloitetaan keskustelu mukauttamisen tarpeellisuudesta. Päätös mukauttamisesta tehdään osaamisen hankkimisen aikana, kun käy ilmi, että tutkinnon perusteissa edellytetyn tyydyttävän 1-tason mukainen osaamisen saavuttaminen ole opiskelijalle mahdollista. Näytön aikana ei mukauttamispäätöstä voi tehdä.

2.5 Päätös tutkinnon osan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta

Koulutuksen järjestäjä (koulutusjohtaja tai koulutuspäällikkö) päättää tutkinnon osan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta. Päätös on hallinnollinen asiakirja. Opiskelijaa ja alaikäisen huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen mukauttamispäätöksen tekemistä. Opiskelijan, ja alaikäisen kohdalla myös huoltajan, kanssa on tärkeä arvioida realistisesti opiskelijan valmiuksia saavuttaa tutkinnon perusteiden mukainen ammattitaito ja osaaminen sekä mukauttamispäätöksen vaikutuksista työllistymiseen ja jatko-opintoihin. Kun mukautuksen tarve on todettu, koulutuksen järjestäjä (koulutusjohtaja tai koulutuspäällikkö) tekee hallinnollisen päätöksen tutkinnon osan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta. Tieto päätöksestä toi-

mitetaan opiskelijalle ja alaikäisen huoltajalle. Päätös opintojen mukauttamisesta on hallinnollinen päätös, johon voi vaatia oikaisua aluehallintovirastosta. Päätökseen tulee liittää tieto, miten oikaisuvaatimus tehdään. Mukauttamista koskeva päätös voidaan purkaa, jos opintojen edetessä käy ilmi, että opiskelija pystyy saavuttamaan tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet. Mukauttamisen purkamisesta tehdään hallinnollinen päätös.

2.6 Yksilöllisen arvioinnin suunnittelu

Kun opiskelijan osaamisen arviointia mukautetaan, vastuuopettaja, aineenopettaja tai erityisopettaja laatii ja kirjaa yksilölliset osaamisen arviointikriteerit HOKSin kautta tutkinnon osittain. Opiskelijan HOKSiin kirjataan myös suunnitelma siitä, millä tavalla opiskelija osoittaa osaamisensa. Tässä tulee arvioida myös se, tarvitseeko opiskelija tukitoimia osoittaessaan ammattitaitoaan. Kun opiskelijan tutkinnon osan tai osien osaamisen arviointia mukautetaan, kirjataan hänen kohdallaan käytettävä yksilöllinen osaamisen arviointi (arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittaminen) opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Malli Yksilölliset arviointikriteerit

Mukautetut arviointikriteerit perustuvat suoritettavan tutkinnon perusteisiin. Mukautetut arviointikriteerit ovat yksilöllisiä ja niiden lähtökohtana on tutkinnon perusteissa kuvattu tyydyttävän 1-tason osaaminen. Mukautettu arviointiasteikko on viisiportainen. Mukautetun kiitettävän tason arvioinnin kriteerit ovat alle tutkinnon perusteissa määritellyn tyydyttävän 1-tason. Yksilöllisiä arviointikriteerejä laadittaessa on tärkeä

pitää mielessä työelämässä tarvittava osaaminen ja muun muassa mahdollinen tutkintokohtainen työturvallisuuteen liittyvä osaaminen.

Opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjataan yksilöllisten arviointikriteerin lisäksi suunnitelma siitä, millä tavalla opiskelija osoittaa osaamisensa. Tässä tulee arvioida myös se, tarvitseeko opiskelija tukitoimia osoittaessaan ammattitaitoaan. Osaamisen arvioinnin mukauttamisen opas opettajalle: https://blogit.gradia.fi/parasta_osaamista/wp-content/uploads/sites/20/2018/11/Arviointiopas_opettajalle_mukauttaminen.pdf

2.7 Osaamisen hankkiminen

Osaamisen hankkimisessa käytetään monipuolisia keinoja osaamisen saavuttamiseksi. Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle on oikeus monipuolisiin pedagogisiin menetelmiin sekä yksilöllisesti suunniteltuun erityiseen tukeen. Osaamisen hankkiminen tulee suhteuttaa opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tavoitteisiin sekä yksilöllisiin arviointikriteereihin.

Opiskelijan osaamisen kehittymisestä seurataan suunnitelmallisesti ja kehittymisestä annetaan opiskelijalle palautetta. Jos käytetyt keinot eivät ole opiskelijalle sopivia, tulee miettiä uusia keinoja osaamisen hankkimiseksi.

2.8 Osaamisen osoittaminen

Kun opiskelijan osaaminen on sillä tasolla, että hän saavuttaa henkilökohtaisissa arviointikriteereissä määritellyn osaamisen, on aika osoittaa osaaminen näytössä. Näyttö suunnitellaan suhteessa mukautettuihin henkilökohtaisiin arviointikriteereihin. HOKSiin kirjaan kuinka opiskelija osoittaa osaamisensa.

Erityistä tukea tarvitsevan kohdalla on tärkeä valita sopiva näyttöympäristö ja suunnitella tarvittavat tukitoimet. Opiskelija saattaa tarvita tukea näyttöön valmistautumisessa tai itse näyttötilanteessa. Osaamisen osoittaminen voi myös tapahtua useammassa osassa, jaoteltuna opiskelijalle sopiviin kokonaisuuksiin.

2.9 Tutkintotodistus tai todistus osaamisesta

Tutkintotodistukseen tulee merkintä, missä tutkinnon osissa osaamisen arviointia on mukautettu ja/tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikettu. Niissä tutkinnon osissa, joissa osaamisen arviointia on mukautettu, opiskelijan osaaminen arvioidaan mukautetun arviointiasteikon lisäksi sanallisesti. Koulutuksen järjestäjä arvioi, ovatko keskeiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet saavutettu. Jos opiskelija ei saavuta keskeisiä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita, koulutuksen järjestäjä ei voi antaa tutkintotodistusta. Jos keskeisiä ammattitaitovaatimuksia ei ole saavutettu, koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle todistuksen opiskelijan osaamisesta.

3. Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen

Ammatillisissa perustutkinnoissa voidaan poiketa ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista, kun

1. tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioiden joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia; tai
2. poikkeaminen on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä.

Poikkeamisen tavoitteena on, että opiskelija voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, vaikka hän ei näiden syiden vuoksi joiltakin osin voi saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Tutkinnon perusteista voidaan poiketa vain siltä osin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. Poikkeaminen on mahdollista myös silloin, kun opiskelijalla ei ole varsinaista erityisen tuen tarvetta. Jos osaamistavoitteista on poikettu jonkin yhteisen tutkinnon osan osa-alueen kohdalla (esimerkiksi kielitaito), tutkinnon osaan tulee sisällyttää osaamistavoitteita sen laajuutta vastaavasti muilta ko. tutkinnon osaan kuuluvilta osa-alueilta. Tutkinnon perusteissa voidaan määrätä, miltä osin ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista ei ole mahdollista poiketa. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa ammattitaitovaatimuksista ei voi poiketa.

3.1 Päätös poikkeamisesta

Koulutuksen järjestäjä päättää ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta. Koulutusjohtaja tai koulutuspäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen. Päätös on hallinnollinen asiakirja, josta on mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus aluehallintovirastoon. Päätöksen liitteeksi laitetaan ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Opiskelijaa ja alaikäisen huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen poikkeamispäätöksen tekemistä. Opiskelijan, ja alaikäisen kohdalla myös huoltajan kanssa, on tärkeä arvioida poikkeamisen välttämättömyyttä ja toisaalta informoida poikkeamispäätöksen vaikutuksista todistuksen saamiseen sekä työllistymiseen ja mahdollisiin jatko-opintoihin. Koulutuksen järjestäjä kirjaa opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan sen, missä tutkinnon osissa ja miten ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poiketaan.

3.2 Poikkeamisen merkitseminen todistukseen

Tutkintotodistus voidaan antaa myös niissä tilanteissa, joissa tutkinnon perusteiden mukaisista ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista on poikettu. Todistukseen tulee merkintä poikkeamisesta. Koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan saa antaa tutkintotodistusta tai todistusta suoritetuista tutkinnon osista, jos opiskelija ei ole saavuttanut keskeisiä tutkinnon osan tai osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita.

ta. Tällöin koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle todistuksen osaamisesta. Koulutuksen järjestäjä päättää sen, mikä on keskeistä osaamista kussakin tutkinnon osassa.

4. Vaativa erityinen tuki

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) 65 §:n mukaan vaativan erityisen tuen tehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää koulutusta opiskelijoille,

- joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka
- vaikea vamma tai sairaus,
- joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea.

Koulutuskeskus JEDUn järjestämisluvassa on vaativan erityisen tuen tehtävä, rajoituksella enintään 18 opis-

kelijavuotta (Järjestämisluva 1.1.2018 alkaen). Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) järjestetään aina vaativan erityisen tuen tehtävän perusteella. Lisäksi vaativan erityisen tuen tehtävänä toteutetaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMAer), josta järjestämisluvan mukaisesti tuetaan ja ohjataan vaativan erityisen tuen opiskelijoita tutkintokoulutukseen. Näin opiskelijalla on mahdollisuus jatkaa vaativan erityisen tuen VALMA-koulutuksen tavoitteen mukaisesti tutkintokoulutuksessa ja saada tarvitsemansa tukitoimet.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevan, vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan yksilölliset tarpeet ja tavoitteet edellyttävät yksilöllisten opintopolkujen luomista sekä yksilöllisiä pedagogisia ratkaisuja. Lisäksi tarvitaan erityisiä opetus-, ohjaus- ja opiskelu-järjestelyitä.

Vaativan erityisen tuen prosessikuvaus

Liitteet

Liite 1 Erityisen tuen toimenpiteitä ja hyviä käytänteitä

Liite 2 Oppimisen tuen muotoja koulutussopimuksessa tai oppisopimuksessa (ks. myös TOKKA-kortit, HOJKS-kortisto)

Liite 1

Erityisen tuen toimenpiteitä ja hyviä käytänteitä

Ammatti- tai aineenopettajan ja vastaavan erityisopettajan yhteisopettajuudella huomioidaan erityinen tuki opetuksen ja oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tiimiopetuksessa hyödynnetään joustavaa ryhmitteilyä ja mahdollistetaan oppimiseen tarvittavat riittävät toistot ja kertaaminen.

Keventämällä opiskelijan työjärjestystä ja antamalla mahdollisuus lisätaukoihin oppimisen aikana tuetaan opiskelijan jaksamista ja keskittymistä.

Opiskelijan toiminnanohjausta tuetaan jakamalla oppimistehtävä pienempiin osiin ja ohjaamalla yksilöllisesti työskentelyn aloittamista, työvaiheesta toiseen siirtymistä ja työskentelyn lopettamista sekä työskentelyn tuloksen arviointia.

Yksilöllisillä opetusmateriaaleilla tuetaan oppimistavoitteiden saavuttamista.

Oppimisen tukena hyödynnetään erilaisia apuvälineitä.

Opiskelijalle mahdollistetaan käytännönläheinen ja työelämälähtöinen oppiminen.

Käyttämällä monipuolisia osaamisen tunnistamisen ja osoittamisen tapoja edistetään opintoja.

Antamalla kannustavaa ja ohjaavaa palautetta tuetaan opiskelijaa vahvuuksien ja onnistumisten tunnistamisessa.

Säännöllisillä tuki- ja ohjauskeskusteluilla tuetaan opiskelijan jaksamista ja elämäntaitojen vahvistamista.

Moniammatillisella yhteistyöllä ja opiskeluhuollon palveluilla mahdollistetaan opiskelijan kokonaiskuntoutuksellisen tuki.

Osaamisen arviointia mukautetaan, jos muut erityisen tuen tukitoimet eivät riitä varmistamaan oppimista.

Liite 2

Oppimisen tuen muotoja koulutussopimuksessa tai oppisopimuksessa (kts. myös TOKKA-kortit, HOJKS-kortisto)

Ohjaava opettaja pitää tiiviisti yhteyttä opiskelijaan ja työpaikkaohjaajaan.

Työtehtävät ohjeistetaan selkeästi.

Ohjeiden antamisessa huomioidaan selkokieli, kielitietoisuus ja S2-tuki.

Työtehtävät mallinnetaan ja sanoitetaan opiskelijalle.

Tarvittaessa työtehtävien eri vaiheet kuvitetaan.

Työtehtävä jaetaan pienempiin osiin.

Opiskelija harjoittelee yhtä työtehtävän vaihetta kerrallaan.

Opiskelija saa riittävästi aikaa työtehtävien tekemiseen sekä toistamiseen.

Opiskelijaa ohjataan yksilöllisesti työtehtävien tekemisessä.

Ammattiopettaja sekä tarvittaessa vastaava erityisopettaja tai S2-opettaja ohjaa opiskelijan oppimista työpaikalla.

Psykologi tai kuraattori ohjaa tarvittaessa opiskelijaa työhyvinvoinnin ylläpitämisessä.

JEDU

KOULUTUSKESKUS